

ПЕРЕДМОВА

У контексті триваючої війни проти України пам'ять постає не лише предметом наукового осмислення, а й активною технологією відновлення – культурною технологією, здатною працювати з травматичним досвідом і формувати передумови для майбутнього співжиття. Колективна монографія «Healing Memory: культура пам'яті як технологія відновлення» присвячена саме такому баченню пам'яті: не як простору застиглого минулого, а як динамічного поля роботи з ідентичністю, травмою, відповідальністю та надією.

Ключова ідея видання полягає у пошуку тонкої межі між пам'ятанням і зціленням: пам'ятати – але не застрягати у позиції жертви; визнавати травму – але не дозволяти їй визначати майбутнє; не забувати – але навчитися жити далі, трансформуючи досвід втрат у ресурс відновлення. У цьому сенсі культура пам'яті розглядається як багатовимірنا технологія – етична, соціальна, освітня, правова й управлінська.

Водночас монографія вписується у ширший міжнародний контекст гуманітарних досліджень пам'яті, зокрема у дискусії про права людини, реституцію та захист культурної спадщини в умовах конфліктів. Дослідження, представлені у книзі, відкривають можливості для співпраці з міжнародними інституціями та формування нових стандартів у сфері пам'яті.

Варто підкреслити, що ця книга є не лише академічним доробком, а й закликом до співтворення. Вона запрошує читача не просто ознайомитися з ідеями, а й застосовувати їх у власних практиках – у сфері освіти, культурного менеджменту, правових процесів чи громадських ініціатив. Саме так пам'ять стане дієвим інструментом зцілення й побудови майбутнього.

Монографія свідомо побудована як міждисциплінарна платформа, де пам'ять виходить за межі традиційної історіографії та стає полем взаємодії гуманітарних, правових, освітніх, урбаністичних і культурно-менеджерських практик. Така структура дозволяє простежити шлях від теоретичного осмислення пам'яті до конкретних інструментів відновлення – від філософії та memory studies до музейних, освітніх, правових і рекреаційних стратегій.

Особлива цінність цього видання – його прагматична орієнтація: автори показують, як пам'ять може стати технологією відновлення, здатною відновити цілісність культурного простору, довіру між спільнотами та створити підґрунтя для сталого суспільного діалогу. Дослідження зосереджені на етичних аспектах роботи з «незручною» пам'яттю, на практиках реституції та на освітніх стратегіях, що формують критичне мислення й громадянську відповідальність.

Перший розділ – «Пам'ять» у сучасній соціогуманітаристиці – формує теоретико-методологічну рамку видання. У ньому проаналізовано ключові концепти сучасних студій пам'яті: новий історизм, колективну й культурну пам'ять, травму, табу, аксіологічні та педагогічні виміри пам'ятання. Саме цей розділ задає поняттєвий інструментарій, який дає змогу читати подальші історичні, культурні та прикладні дослідження як взаємопов'язані елементи спільної політики відновлення.

Другий розділ – «Пам'ять і національна ідентичність» – зосереджений на тому, як пам'ять формує індивідуальні, регіональні та колективні ідентичності.

Увагу приділено дитячій соціалізації, культурній спадщині, прикордонним просторам, релігійній та регіональній ідентичностям, а також травматичним подіям XX століття як чинникам довготривалого переосмислення минулого. Ідентичність у цьому блоці постає не як статична категорія, а як процес, у якому пам'ять відіграє відновлювальну й мобілізувальну роль.

Третій розділ – «Політика пам'яті та соціальні трансформації» – переводить фокус аналізу на інституційний і політичний рівень. Тут пам'ять розглядається як об'єкт і водночас інструмент державної політики, правового регулювання та міжнародного діалогу. Особливу увагу приділено окупованим територіям, практикам комеморації, ландшафтам пам'яті, ролі еміграції та компаративним моделям політики пам'яті в Україні й Польщі.

Четвертий розділ – «Контраверсійність історії як ресурс пам'яті» – звертається до «незручних» і конфліктних сюжетів минулого: втрат культурних цінностей, радянської спадщини, революційного досвіду, образів «свого» і «чужого». У цьому блоці показано, що контраверсійність історії не є перешкодою для відновлення, а може стати ресурсом колективного осмислення, примирення й формування відповідальної пам'яті.

П'ятий розділ – «Освітньо-рекреаційний блок» – має прикладний і підсумковий характер. Саме тут концепт *healing memory* набуває практичного втілення через освітні стратегії, музейні комунікації, мистецькі практики, метакогнітивні підходи та культурно-рекреаційні технології. Цей розділ демонструє, яким чином пам'ять може працювати як інструмент відновлення – не лише символічного, а й соціального та психологічного.

Монографія «*Healing Memory*» перебуває в діалозі з класичними студіями колективної та культурної пам'яті (Гальбакс, Ассман, Нора), однак принципово відрізняється акцентом на відновлювальному потенціалі пам'яті та її технологічному застосуванні в умовах воєнної й поствоєнної реальності. Сучасні гуманітарні дослідження пам'яті дедалі більше виходять за межі її традиційного осмислення як форми збереження минулого або простору символічного представлення історичного досвіду. В умовах війни, масової травматизації, руйнування культурних ландшафтів і криз ідентичності пам'ять постає не лише як об'єкт наукового аналізу, а як **діяльнісний ресурс відновлення суспільства, культури та людини**.

Саме в цьому контексті в монографії пропонується й розгортається концепція **healing memory** – *культури пам'яті як технології відновлення*. У межах цієї оптики пам'ять постає як сукупність практик і символічних дій, здатних сприяти опрацюванню травматичного досвіду та формуванню соціальної стійкості.

Концепт *healing memory* ґрунтується на кількох спільних для авторського колективу принципах.

По-перше, пам'ять мислиться як **процес**, а не результат: вона формується, трансформується й актуалізується у конкретних соціальних, освітніх, культурних і політичних контекстах. Саме тому в центрі уваги опиняються не лише наративи минулого, а **механізми їх дії** – комеморативні практики, музейні стратегії, освітні моделі, мистецькі та фольклорні форми.

По-друге, пам'ять у межах цього підходу тісно пов'язується з категоріями **травми та відновлення**. Автори виходять з того, що непроговорене, витіснене або ідеологізоване минуле не зникає, а продовжує впливати на суспільство у формі конфліктів, страхів і розколів. Водночас культура пам'яті може виконувати **відновлювальну функцію**, створюючи простір для осмислення, діалогу й символічного «перепроживання» травматичного досвіду – без його сакралізації чи замовчування.

По-третє, пам'ять у монографії осмислюється як **технологія** – тобто як свідомо сконструйований і відповідальний інструмент дії. Історична освіта, політика пам'яті, музейні та медійні практики, художні й тілесні форми репрезентації минулого розглядаються не нейтрально, а з точки зору їхнього потенціалу **або відтворювати травму, або сприяти відновленню**.

По-четверте, концепція *healing memory* передбачає **відхід від уніфікаційних і монологічних моделей пам'яті**. Наголос робиться на плуральності досвідів, варіативності форм належності та можливості співіснування різних історичних перспектив у межах спільного культурного простору. Такий підхід особливо важливий для суспільств, що переживають війну та постконфліктні трансформації.

Об'єднуючи дослідження з різних галузей гуманітарного знання, монографія формує спільне аналітичне поле, у якому пам'ять постає активним чинником соціального й культурного відновлення. Методологічно монографія поєднує архівні дослідження, регіональні case-study, порівняльний аналіз політик пам'яті та теоретичні рефлексії в рамках memory studies. Такий синтез дозволяє вибудувати послідовну логіку: діагностика втрат і травм → осмислення й інтерпретація → інструменти відновлення → політичні, правові та освітні рамки сталого розвитку.

Це видання адресоване не лише науковцям, а й практикам – працівникам музеїв, освітянам, фахівцям з культурного менеджменту, правникам, представникам органів влади та громадянського суспільства. Монографія має програмний характер і спрямована на формування інтелектуальних основ відновлення України – не лише фізичного, а й культурного, символічного та ціннісного. Книга є внеском у стратегічне оновлення культурного та політичного життя, інтеграції українського досвіду у європейський і світовий контексти та вироблення політик пам'яті, здатних забезпечити стійке міжнаціональне та суспільне спілкування.